

(המשך מעמוד 17)

אמריקאים ופגישות פנים-אל-פנים עם וייצמן, עד שהגיעו הדברים לוועידת-הפיסגה בקמפ-דייוויד. נעשה הכל כדי לשמור על ה"מומנטום" — אחת ממילות-הקסם של תשל"ח, כמו "קונסנוס" ו"אוטונומיה". אולם לא נעשה דבר כדי לקיים את המומנטום הפסיכולוגי של היוזמה בקרב המוני ישראל.

מה יכול הנשיא המצרי לעשות?

הדרכים היו רבות ומגוונות. הוא היה יכול להביא לחילופים של עשרות מישלחות משני העמים — סופרים, משוררים, אמנים, אנשי-עסקים, פרופסורים, נכרי-מלחמה, הורים שכולים, בדרך זו וכלו אלפי ישראלים להגיע למצריים. להכיר באופן בלתי-אמצעי את המציאות העריבית, השונה כל-כך מן המציאות הדימונית שהצטיירה עד כה לנגד עיניהם. אל-סאדאת היה יכול להוסיף ולהופיע על מסכי הטל-וויזיה הישראלית, להשיב לשאלות שניקרו בליבם של הישראלים לגבי נושאים מכריעים, כמו סידורי-הביטחון, ההגדרה העצמית הפלסטינית, חסי-השלום העתידיים, ורעיון השלום. הוא יכול היה להמס בהדרגה את הספקות הסבירים ואת החששות הבלתי-רציונליים.

מערכת שיטתית לטיפול רדיקלי בשלום? בני שני העמים היה עשוי לשנות את המצב את הנפשית והמדינית בישראל מן היסוד. היא יכולה ליצור לחץ כביר מלמטה, וזה היה מתרגם את עצמו לשפת הנתונים הפוליטיים.

במהלך תשל"ח הונחה אפשרות זו, והדבר החליש גם את התנועות החיוביות שקמו במהלך השנה, כמו התנועה למען "שלום עכשיו".

שלום טוב ירושלים

תני המילים "שלום עכשיו" נימנו אף הן עם המושגים האופייניים של תשל"ח. הן נושאות בחובן תיקוה גדולה, שהתגשמה בחלקה.

בפברואר שלחה קבוצת תלמידי תיכון מיכתב לבגין, כמעמדים לגיוס לצה"ל, הם תבעו שהוא יפעל למען השלום. כאשר חתמו כמה קציני-מילואים בחדש מארס על עצומה שתמכה בתלמידי התיכון ושבוקשה ממנה בגין לשנות את מדיניותו, לא ידעו כי הם מתחילים בגיזגוג כדור-שלג שיגיע לממדים גדולים מאד.

חיש מהר קמה תנועה אמורפית, חסרת מנהיגים בולטים, ללא מצע מגובש, שגרפה עימה חלקים גדולים של הציבור הישראלי הנאור. אנשי המרכז, הימין והשמאל מצאו את עצמם, בפעם הראשונה מזה זמן רב, ביחד בתנועת-שלום רחבה, שלושי-ארבע הפגנות גדולות וזיעזוע את עמודי השילטון.

בדומה לתנועה ההמונית שהושיבה את משה דיין על כס שר-הביטחון במאי 1967 (נשות וינדזור העליונות), התנועה שהפילה אותו ואת גולדה באפריל 1974 (תנועת המחאה), יכלה תנועה זו לחולל שינויים פוליטיים מעשיים.

מהותה של התנועה נבעה מהרכבה האנושי. היא כללה את מיטב הישגיה של "ארץ-ישראל היפה", בני היישוב הוותיק, המשכיל, המסודר, המורש בארץ. ציניקאים הישגו אותה למהפכנים שהפסידו את מהפכתם מפני שחששו לדרוך על הרמס או להתפרץ לרצף של רכבת, מבלי לרכוש תחילה כרטיס-רצף.

בהפגנות של "שלום עכשיו" לא זרקו המפגינים נירות על הארץ, לא דחפו איש את רעהו גם בצפיפות הרבה ביותר. היו שהציעו להוסיף לסיסמה "שלום טוב מארץ-ישראל השלמה" את התואר "ילד טוב ירושלים".

חסר לתנועה לחלוטין כוח-המחץ של ארץ-ישראל השנייה, אחרי ההפגנה שבה השתתפו, לפי ההערכה, כמאה אלף ישראלים. התלוצץ אחד המשתתפים כי, יוצאי עדות המיורח היוחידים ברחבת ההפגנה היו השוטרים.

בסופו של דבר היתה התנועה השפעה מבורכת. אם כי מוגבלת. היא תרמה תרומה חשובה להכשרת דעת-הקהל הישראלית לקראת הסכמי קמפ-דייוויד, ואולי הגבירה בלי בו של מנחם בגין עצמו את הכוח שדחה לשלום, על-שבון ארץ-ישראל השלמה. טיסמות כמו "עתיד הבנים חשוב מקיברי האבות" השפיעו על האווירה הציבורית. אך התנועה נרתעה מלגעת בבטייה העיקרית של הסיכסוך הישראלי-ערבי: הבעייה ה-פלסטינית. התביעה לפיתרון-אמתי של בעייה זו נראתה זה רדיקלית מדי, הוגת מדי מן הקונסנוס הלאומי — שגם אנשי "שלום עכשיו" שאפו להשתייך אליו בכך דבר, וככל שלב.

בסוף תשל"ח לא היה ברור אם יש עתיד לתנועה זו, אם שומ היתה תופעה אופיינית של שנה זו בלבד, ותי-עלם יחד עם השנה.

השלום הכפוי

ליתכן מאד כי בתשל"ח היה צורך בתנועת-שלום מסוג אחר — תנועה שתקבל על עצמה לשכנע את דעת-הקהל הישראלית שהשלום מחייב את פיתרון הבעייה הפלסטינית. תנועה כזו תהיה דרושה כדי למלא את הסכם קמפ-דייוויד בתוכן מעשי, שהעם הפלסטיני יוכל לקבלו. לשם כך יהיה צורך בתנועה עממית שתדחוף את הממשלה, תסלק דיעות קדומות, תכשיר את הציבור לפיתרון, אך במהלך תשל"ח מילוא "שלום עכשיו" וישראל סוגי הפעילות הציבורית למען השלום תפקיד חשוב. עזרו לאנזור אל-סאדאת

להשיג, לפחות חלקית, את היעד השני שלו: להשפיע על דעת-הקהל הישראלי, כדי שזו תלחץ על הממשלה לעשות על דרך השלום.

לקראת סוף תשל"ח התמקדה יוזמת אל-סאדאת במאמץ להשיג את היעד השלישי: הפעלת ארצות-הברית כמכשיר לכפיית השלום על ישראל.

לאנזור אל-סאדאת אין זה רעיון חדש. הוא הוגה בו מזה שנים רבות. הדבר משתקף בבירור בסיפרו, ובטיב הביקורת הקטלנית שהוא מתח בו על קודמו, גמאל עבד-אל-נאצר.

הוא טען שפניית הנשיא הקודם לעבר ברית-המועצות הבטיחה לישראל את הסיוע הכביר מארצות-הברית. הוא עצמו, לעומת זאת, הבין כי רק בעזרת ארצות-הברית יכולים הערבים לרסן את העוצמה הצבאית של ישראל ולקבל בחזרה את שיטתיהם הכבושים בידיה.

מאז עדה לשילטון, פעד אל-סאדאת כאופן עיקרי כפיון זה. סילוק היועצים הסובייטיים, שיתוף-הפעולה עם ניקסון ו"יודיו הנרו" קי פינגר, התייצבות בחזית האנטי-סובייטית — כל אלה נועדו לקרב את ארצות-הברית למצי ריים ודעולם הערבי, תוך התרופפות קשריה עם ישראל.

יוממו ההיסטורית למען השלום נועדה אף היא —

יעבור זמן רב עד אשר ייודעו כל הפרטים על מה שהתרחש, ב-13 ימים של ניתוק מוחלט מכלי-התיקשור רת, בקמפ-דייוויד.

אך לגבי דבר אחד אין ספק, והוא עודה מדיכרי כל המשתתפים בוועידה: היתה שם התערבות מאסיווית של ארצות-הברית.

לא לחינם עמד אנזור אל-סאדאת, כתנאי להסכמתו לכינוס ועידת-הפיסגה, על כך שהאמריקאים יהיו בה "שותף מלא". במחנה-הנופש היפהפה הופעל, לראשונה מזה שנים רבות, מכשיר הלחץ האמריקאי בצורה שאי-אפשר היה לעמוד בפניו.

במידה רבה, ההסכם שז קמפ-דייוויד הוא הסדר כפוי — אותו הדבר שממשלות ישראל חיששו מפניו כמשך כל השנים.

ברגע שהתכנסו קארטר, בגין ואל-סאדאת, היה ברור לשלושתם שאין הם יכולים להסתכן בהתפוצצות הוועידה. בראש וראשונה, היה הדבר ברור לגימי קארטר. גורלו הפוליטי, עצם יכולתו להיבחר מחדש כנשיא לתקופת-כהונה שנייה, היו מונחים על כף המאזניים. בגין ידע זאת בבואו, ואף הזכיר את הדבר ערב הוועידה.

אין שמץ של ספק בכך שבגין הסכים לכמה פרטים מכריעים תחת לחץ מאסיווי אמריקאי זה, שלא פסק לרגע. מאידך, לא הספיק כוחו של קארטר כדי לכפות

מנחם בגין: הקרב העיקרי של השנה היה נאוש בליבו שלו

את כל הדברים שבהם דגל בראשית תשל"ח. מן "המור" לדת הפלסטינית" לא נותר הרבה במיסומי קמפ-דייוויד. אך אנזור אל-סאדאת היה יכול לקבוע, כי גם היעד השלישי של יוזמתו הישג במידה רבה, אם-כיו לא שלמה: הוא הצליח להפעיל את ארצות-הברית כדי להכריח את ממשלת-ישראל להיענות ליוזמתו.

געד חי על בני התחום

סופו של דבר, השתלבו בקמפ-דייוויד כל שלושת הלחצים, שפעלו למען השגת הסדר-שלום: הלחץ של דעת-הקהל הישראלית, הלחץ האמריקאי והלחץ הפנימי בנפשו של מנחם בגין עצמו.

אין לדעת מה היתה מידת ההשפעה של כל אחד מן הגורמים האלה. אך התוצאה ברורה: המאבק הפנימי בלבו של מנחם בגין הוכרע, בקמפ-דייוויד.

הוא הקריב את החלום של ארץ-ישראל השלמה על מנחם בגין עצמו, הפכים לחלוקתה מחדש של ארץ-ישראל המערבית.

היה איש אחד בצמרת הממשלה והליכוד, שקדם לו בכך בעשרה חודשים. במשך תישעת חודשי המשבר, הוא מילא תפקיד חיוני.

כאשר היחסים בין מצריים וישראל נימנעו נותקו מחדש, שימש איש זה כגשר אחרון, שקישר בין שני צדדי התחום שנפצרה.

הוא היה היחידי מראשי ישראל שהיה מסוגל לחצות את הקווים, למצוא און קשבת בצד השני. כלפי הצד בור בישראל ובמצריים כאחד, הוא המחיש את התיקוה שיוזמת אל-סאדאת תיענה, בסופו של דבר, הוא נתן את הגושפנקה של מנהיג לאומי וכמצביא עטור-ניצחון, לקבני עה שהשלום חשוב לביטחונה של ישראל יותר מאשר שטחים. ובסופו של דבר, מילא תפקיד חשוב בקמפי-דייוויד עצמו.

אילו הזכיר מישהו בראש-השנה תשל"ח את שמו של האיש בהקשר כזה, היה הדבר נשמע כהלצה תפלה. כי איש-השנה תשל"ח עבר בעצמו, במשך שנה זו, את השינוי המהפכני מנץ קיצוני ליונה פקוחת-עין. הוא סימל את השינוי הגדול שחולל אנזור אל-סאדאת בליבם של ישראלים רבים, ולבסוף בלב הרוב: עזר וייצמן.

כיעד-מישנה — לדרבן תהליך זה. הוא פנה בגלוי אל יהדות אמריקה ואמר לה: מצריים מוכנה לשלום ומסכימה למתן כל ערובה ביטחונית אמריקאית לישראל. אתם חייבים לעזור לי לשכנע את ממשלת ישראל לקבל הסי-דר זה.

באותה שעה פנה גם אל העם האמריקאי כולו. גם כלפיו היתה בשרותו פשוטה: איננו מצפים מכם לונח את ישראל. תנו לישראל את כל הערובות הביטחוניות שאתם רוצים. תנו טנק לכל ישראלי ומטוס-קרב לכל מישפחה. אבל שכנעו את ישראל להחזיר את השטחים שכבשה, ולהעניק להם הפלסטיני את זכויותיו הלגיטימיות. ולא עלולה לפרוץ מלחמה חדשה, שתביא לניתוק זרם-הנפט למערב, להשתלטות מיטטרים רדיקליים שיסלקו מנהיגים מתונים כמוני.

עזרו לי להציל את העולם הערבי מידי הסובייטים, למען העולם החופשי.

דבר נערת-הזהר

איזו מידה הצליח אל-סאדאת במסע זה בתשל"ח? הרושנים היו ניכרים וכיכריו-מישקה. היתה זה השפעה כבירה על מה שהתרחש בקמפי-דייוויד.

בדעת-הקהל האמריקאית ירדה קרנה של ישראל. הרוב האמריקאי התומך בה הצטמצם והצטמק. סיקרי דעת-הדעת, ובעיקר הרציניים יותר, שאינם מתפרסמים ברבים, הצביעו על פיקפוק גובר והולך בנכונות דרכה של ישראל. מלכת-יופי, שנשאלה מי האיש גדול ביותר בעולם, הפליטה בלי היסוס: "סאדאת!" לפני שש שנים היתה אומרת: "גולדה!"

בפעם הראשונה בדרך זה נכשלו בבחירות אמריקאיות מועצרים, שהציגו את תמיכתם בישראל כסיבה העיקרית להיבחרם מחדש. התמיכה המוחלטת בישראל חדלה להיות תנאי-בל-יעבור להצלחה פוליטית. העובדה נרשמה ב-סייסמוגרף הפוליטי העדין. כך נתקבלה בקונגרס, עיסקת החבילה" של מכירת מטוסים צבאיים לישראל, למצריים ולסעודיה — בעזרת שני סנטורים יהודיים מובהקים, כמו אברהם ריבין ויעקוב יעבץ הסתגלני.

החלטתו של ג'ימי קארטר לזמן את מנהיגי ישראל ומצריים לוועידת קמפ-דייוויד, תוך גטילת מעמד של "שותף מלא" לעצמו, היתה גם היא תמרור בדרך זו.